

**Rapport betreffende de implementatie en uitvoering van
de te nemen verbeteringen na bezoek CPT aan de
Nederlandse Antillen en Aruba in juni 2007**

- VOORTGANGSRAPPORTAGE -

JULI 2011

Mr.dr. J. de Lange
Prof.mr. P.C.Vegter

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding
2. Aanpak en doelstelling
3. Vervolgrapportage
4. Bezoekprogramma
5. Afzonderlijke rapportage
6. Hoe verder?

BIJZONDER DEEL: ARUBA

1. Enkele algemene bevindingen vooraf
2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

- 2.1.1 Inleidende opmerkingen
- 2.1.2 Mishandeling
- 2.1.3 Detentieomstandigheden: Noord, Santa Cruz, San Nicolas en Oranjestad.
- 2.1.4 Waarborgen tegen mishandeling
- 2.1.5 Conclusie: bevindingen over politiecellen

2.2 Vreemdelingendetentie

- 2.2.1 Inleidende opmerkingen
- 2.2.2 Detentieomstandigheden
- 2.2.3 Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

2.3 Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

- 2.3.1 Inleidende opmerkingen
- 2.3.2 Mishandeling
- 2.3.3 Detentieomstandigheden
- 2.3.4 Regime
- 2.3.5 Medische zorg
- 2.3.6 Overige zaken
- 2.3.7 Conclusie: bevindingen over KIA

2.4 Centro Dakota

- 2.4.1 Bevindingen bezoek
- 2.4.2 Conclusie: bevindingen over Centro Dakota

2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij

Appendix I Lijst van geïnterviewde personen

Appendix II Lijst van bezochte plaatsen van detentie

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding

In juni 2007 heeft het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van de Raad van Europa (CPT) een bezoek gebracht aan inrichtingen en instellingen in de Nederlandse Antillen en Aruba. In december 2007 heeft het CPT rapport uitgebracht, waarbij een aantal ernstige tekortkomingen werd geconstateerd. Dit heeft geresulteerd in zeer kritische rapporten.¹ Op basis van de ontvangen rapporten heeft de Rijksministerraad op 18 januari 2008 besloten de Gouverneurs van beide landen te verzoeken halfjaarlijks te rapporteren over de implementatie en uitvoering van de te nemen verbeteringen.

2. Aanpak en doelstelling

Gelet op het feit dat aan beide Gouverneurs een identiek verzoek is gedaan en verder de problematiek vergelijkbaar is, is het wenselijk geacht dat de Gouverneurs in gezamenlijkheid uitvoering geven aan het verzoek. Op die wijze kunnen onderling vergelijkbare rapportages worden uitgebracht, waarbij gebruik gemaakt wordt van dezelfde standaarden en methoden.

Gelet op de impact van de rapportages, de vereiste deskundigheid en de hoeveelheid te verwachten werk, is ons gevraagd de Gouverneurs hierbij te ondersteunen.² De doelstelling van deze opdracht om de Gouverneurs te ondersteunen bij het opstellen van de rapportages luidt als volgt: het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost (*Kamerstukken II*, 2007/08, 24 587, nr. 245, p.14) en hierover halfjaarlijks te rapporteren.

3. Vervolrapportage

Deze rapportage vormt een vervolg (*follow up*) van het onderzoek naar de implementatie en de uitvoering van de aanbevelingen van het CPT ter verbetering van de bestaande detentiesituatie in de Nederlandse Antillen en Aruba. In augustus 2008 is een zogenaamde *nulmeting* verricht. Die rapportage stond in direct verband met het CPT-rapport van 2007. In dat rapport werden onaanvaardbare detentieomstandigheden gesignaleerd en deed het CPT concrete aanbevelingen ter verbetering van de detentiesituatie. Vervolgens is in mei 2009 en in februari 2010 bezien of en in hoeverre er een aanzet was tot verbetering. Thans wordt in vervolg daarop verslag gedaan van een bezoek in juli 2011. Steeds zijn de verschillende onderdelen in de rapportage afgesloten met bevindingen die als positief of als negatief konden worden gewaardeerd.³

De rapportage betreft vooral de uitvoeringspraktijk en beoogt zo feitelijk mogelijk te omschrijven wat de algemene stand van zaken is met betrekking tot de (justitiële) vrijheidsbeneming. We hebben ons dus zo min mogelijk gewaagd aan oordelen en (juridische) kwalificaties. De lezer kan aan de hand van de overwegingen uit het CPT-rapport en onze bevindingen voldoende vaststellen wat de stand van zaken is. Voor deze aanpak is onder meer gekozen omdat opgepast moet worden de initiatieven die

¹ CPT/Inf (2008) 2, Netherlands. De bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van het bezoek aan de Nederlandse Antillen en Aruba zijn tezamen met die naar aanleiding van het bezoek aan Nederland in één document aan de Nederlandse autoriteiten gerapporteerd. Het rapport is te raadplegen via: www.cpt.coe.int.

² Het onderzoek is gedaan door mr.dr. J. de Lange, gerechtsauditeur van het Wetenschappelijk Bureau van de Hoge Raad der Nederlanden en prof.mr. P.C.Vegter, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden tevens bijzonder hoogleraar penitentiair recht Radboud Universiteit Nijmegen. De eerste auteur promoveerde op 2 oktober 2008 op het proefschrift *Detentie genormeerd. Een onderzoek naar de betekenis van het CPT op de inrichting van vrijheidsbeneming in Nederland* (diss. Rotterdam), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008.

³ Alle rapporten naar aanleiding van de drie eerdere bezoeken zijn openbaar gemaakt: zie *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31700 IV, nr. 34 en *Kamerstukken II*, 2008/2009, 31568, nr. 52 en *Kamerstukken II*, 2009/2010, 31568, nr. 76.

genomen worden en de aanzetten tot verbeteringen die bestaan niet te zeer worden doorkruist door onnodige discussie over gebruik van termen en kwalificaties. In die zin beoogt de rapportage neutraal te zijn en de feiten voor zich te laten spreken.

Door de staatkundige veranderingen op 10 oktober 2010 is het kader waarin de rapportage plaatsvindt enigszins gewijzigd. De opdrachtgevers zijn thans voor Aruba de Gouverneur van Aruba, voor Curaçao de Gouverneur van Curaçao en voor Sint Maarten de Gouverneur van Sint Maarten. Voor de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (verder gezamenlijk ook aangeduid als de BES) wordt gerapporteerd aan de minister van Veiligheid en Justitie van Nederland. Voor ons onderzoek heeft deze verdubbeling van opdrachtgevers niet geleid tot belemmeringen. Evenals bij vorige bezoeken is bij het bezoeken van de plaatsen van detentie er steeds direct contact geweest met gedetineerden. Telkens is er naar gestreefd met 3 á 4 gedetineerden kort afzonderlijk te spreken en daarbij in een paar minuten wat (controle)vragen te stellen over verblijfsomstandigheden, over luchten, over geweldtoepassing en over bejegening in het algemeen. Er werden ons hierbij geen voorwaarden gesteld door de aanwezige autoriteiten, die zich in dergelijke gevallen doorgaans buiten gehoorsafstand bevonden.

Wij zijn in het bijzonder het Kabinet van de Gouverneur van Curaçao dank verschuldigd voor zijn coördinerende rol bij de organisatie van de reis naar en binnen het overzeese deel van het Koninkrijk en het programma. Intussen betekent het gewijzigde kader wel dat we ook de opzet van de rapportage enigszins hebben moeten aanpassen. Dit keer zijn er geen twee bijzondere delen, maar vier bijzondere delen.

Reeds bij voorbaat wijzen we er op dat de herziening van de staatkundige structuur naar onze indruk in meerder of mindere mate van invloed is geweest op de voortgang. Voor Aruba geldt dat de wijzigingen geen of nauwelijks betekenis hadden, voor de BES was er sprake van een ontwikkeling ten goede, maar voor Curaçao en Sint Maarten leek de staatkundige wijziging zo ingrijpend dat er sprake was van stilstand van feitelijke ontwikkelingen. Als steeds waren er wel plannen te over. In het kader van de staatkundige hervorming zijn nadere eisen gesteld door Nederland en deze eisen lijken soms vooral een averechts effect te hebben. Er is weerstand tegen de Nederlandse bemoeienis en de bewaking van de voortgang is moeizaam. Beide landen hebben hun handen meer dan vol aan het primaire proces van verzelfstandiging.

Het bezoek vond plaats op een moment dat het CPT reeds had aangekondigd het Koninkrijk der Nederlanden te bezoeken en we prijzen ons gelukkig dat er geen overlapping in tijd heeft plaatsgevonden. Het CPT heeft als gebruikelijk niet aangekondigd in welke periode het bezoek plaatsvindt en evenmin of het deel van het Koninkrijk buiten Europa eveneens bezocht zal worden. Niet uitgesloten is daarom dat het CPT dit jaar nog een aantal van de door ons bezochte inrichtingen en personen zal bezoeken. Onder meer in verband daarmee hebben we waar nodig opnieuw uitleg gegeven over de taak en betekenis van het CPT en benadrukt dat loyale medewerking aan het eventuele onderzoek van het CPT van grote betekenis is. Voorts hebben we erop gewezen dat het nuttig is om in verband met de mogelijke komst van het CPT voorbereidingen te treffen door documentatiemateriaal te verzamelen en geordend aan te bieden. Denk onder meer aan een Korpsorder voor de politie, de huisregels van een gevangenis en uitspraken van de rechters over de tenuitvoerlegging van vrijheidsbeneming (zowel Gemeenschappelijk Hof als beklagcommissie uit de commissie van toezicht).

Het zal duidelijk zijn dat de huidige rapportage steeds als laatste bevinding een momentopname bevat van de toestand van de cellen en bejegening van arrestanten en andere gedetineerden in juli 2011. Niet uit te sluiten valt dat er na ons bezoek wijzigingen worden doorgevoerd die meebrengen dat op het moment van verschijnen het rapport op één of meer punten is achterhaald.

4. Bezoekprogramma

Het bezoek vond plaats in de periode van 12 t/m 22 juli 2011 en kon dit keer geheel door onszelf en zonder bijstand van derden worden uitgevoerd. Dat betekent dat we dit keer alle plaatsen van detentie zelf bezocht hebben en in het bijzonder dus dit keer ook Sint Eustatius en Saba. Het bezoek kon geheel volgens de planning verlopen. Dit keer is niet tevoren reeds om informatie gevraagd. In enkele gevallen bleek dat wel nadelig omdat het moeilijk was op bepaalde concrete vragen antwoord te geven. Op Sint Maarten is nog verzocht een gebouw dat mogelijk in de toekomst als plaats van detentie gaat dienen te bezoeken. Dit is echter op dit moment geen overheidsgebouw en er is een sluimerend conflict met de eigenaar van het gebouw. Dat betekent dat wij aan dit gebouw geen bezoek konden brengen. Wel hebben we van enige afstand kunnen constateren dat het een appartementencomplex in aanbouw betreft en ons zijn verbouwtekeningen getoond.

Tijdens het bezoek is gesproken met verschillende personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming. Een overzicht van de bezochte plaatsen van detentie en de geïnterviewde personen is als appendix I achterin het rapport opgenomen.

5. Afzonderlijke rapportage

Nu het gaat om vier verschillende deelgebieden met eigen verantwoordelijkheid voor beleid en wetgeving op het terrein van de rechtshandhaving, wordt als gezegd afzonderlijk aan de verantwoordelijke opdrachtgevers gerapporteerd. Het volledige verslag bestaat daarom uit vier (bijzondere) delen. In elk deel zal, na een korte weergave van de belangrijkste algemene conclusies, per bezochte detentie-inrichting worden uiteengezet of, en zo ja, welke veranderingen er sinds de vorige bezoeken hebben plaatsgevonden. Daarbij zal telkens aansluiting worden gezocht bij de specifieke aanbevelingen van het CPT ter zake. Daar waar bezochte inrichtingen aan de orde zijn die in 2007 *niet* door het CPT zijn bezocht, zal in het verslag worden volstaan met een overzicht van de belangrijkste bevindingen daaromtrent.

6. Hoe verder?

Thans bezochten we voor de vierde maal de inrichtingen in het Caribisch gebied van het Koninkrijk. De vraag is aan de orde en behoeft uitdrukkelijk beantwoording of het zinvol is deze vorm van monitoring voort te zetten. De stimulans die ervan uitgaat, kent door tijdsverloop en herhaling beperkingen. Een louter signalerende functie is nuttig, maar kent ook een keerzijde. Niet ondenkbaar is dat volstaan wordt de signaleringen voor kennisgeving aan te nemen en intussen onverdroten het bestaande voort te zetten. Kan de stimulerende monitorfunctie worden ingebed in plaatselijke structuren? Wij denken hier bijvoorbeeld aan de Raad voor de rechtshandhaving die een coördinerende en toezichthoudende functie kan vervullen. De genoemde Raad is in *statu nascendi* en mede gelet daarop ligt het weinig voor de hand de monitoring onverhoeds over te hevelen, maar het verdient aanbeveling om zicht te openen op een overdracht van onze taak op termijn. Daarbij zijn we uiteraard graag bereid om bij voorkeur in een dakpansconstructie bij te dragen aan een goede overdracht van onze taak. Voorts is nog de vraag opgekomen of het niet verstandig is om na vier bezoeken met bevindingen over detentieomstandigheden in het algemeen aan een volgend bezoek een bijzonder thema te verbinden. Daarbij valt te denken aan een thema als opvang van jeugd, opvang van verslaafden of opvang van psychisch gestoorden. Voor die groepen zijn de voorzieningen in het Caribisch gebied van het Koninkrijk zonder uitzondering nogal beperkt.

BIJZONDER DEEL

Aruba

1. Enkele algemene bevindingen vooraf

Alvorens de afzonderlijke plaatsen van detentie aan de orde te stellen enkele algemene bevindingen.⁴ Omdat Aruba ook al voor 10 oktober 2010 de status van land binnen het koninkrijk had, heeft de staatkundige hervorming hier geen invloed op de voortgang van de ontwikkelingen op het terrein van de detentieomstandigheden. In Aruba werden wij ontvangen door de zogenaamde CPT-commissie. Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van politie, gevangeniswezen, vreemdelingenbeleid, ministerie van justitie, reclassering en verslavingszorg onder voorzitterschap van de Procureur-Generaal. Sinds enkele maanden kwam deze commissie (weer) wekelijks bijeen. De commissie heeft vooral een coördinerende en informatieve functie op het terrein van alle aangelegenheden die tot het werkterrein van het CPT worden gerekend. De voortgang naar aanleiding van verbetermaatregelen die sinds 2008 zijn ingezet wordt hier bewaakt. Omdat onderlinge communicatie en afstemming ondanks de beperkte schaal van groot belang zijn, achten wij (meer structurele) handhaving van de vergaderingen van deze CPT-commissie zeer wenselijk.

Opmerking verdient hier nog dat de voortgang van de verbeteringen op het terrein van de medische verzorging, zoals nog nader zal blijken, te beperkt is en dat de actie tot daadwerkelijke bezetting met personeel van de politiecellencomplexen - hoewel weer enigszins verbeterd - nog te stroef verloopt. In dat verband komt de vraag op of de schaal waarop binnen een politiecellencomplex gedetineerden worden ondergebracht geen belemmerende factor is. Anders gezegd thans moet er bewakend en verzorgend personeel zijn voor vier complexen, terwijl het bijna altijd gaat om minder dan twintig gedetineerden. Deze uitvoeringspraktijk is personeeltechnisch niet erg doelmatig.

2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

De volgende politiecellencomplexen zijn bezocht:

Noord
Santa Cruz
San Nicolas
Oranjestad

2.1.1 Inleidende opmerkingen

Zoals hierboven in het Algemeen Deel is benadrukt, is het van belang dat de naleving van de CPT-normen en het toezicht hierop zoveel mogelijk worden ingebed in plaatselijke structuren. In dit verband kon in het vorige rapport worden gemeld dat er een coördinator implementatie CPT is die ten behoeve van de minister van Justitie regelmatige inspecties van de politiecellencomplexen uitvoert. Het rapport van 2010 houdt hierover het volgende in:

Van die inspecties worden verslagen gemaakt waarbij een vast stramien wordt gevolgd van de te inspecteren onderwerpen. Dergelijke inspecties hebben al een aantal malen plaatsgevonden. Hier volstaan we met het onderstrepen van het belang van dergelijke inspecties. Uit de verslagen blijkt dat daadwerkelijk enige toetsing plaatsvindt aan de eisen waaraan volgens het CPT een politiecellencomplex dient te voldoen. De inspecties kunnen nog verder worden uitgebouwd in die zin dat een duidelijke structuur van de *follow up* van de bevindingen wordt vastgesteld.

⁴ Zie voor een algemene schets onze rapportage cellen Aruba oktober 2008.

Het is goed te kunnen melden dat, ondanks dat er een personele wisseling heeft plaatsgevonden, aan voornoemde inspecties vervolg is gegeven. Dat er daadwerkelijk effect uitgaat van de (veelal) onaangekondigde inspecties blijkt wel uit gesprekken met het aanwezige politiepersoneel.

Anderzijds is gebleken dat de Klachtencommissie Politie nog steeds niet actief is. Over de voortgang van het instellen van deze commissie zijn ons geen noemenswaardige vorderingen gemeld. De nieuwe Klachtenregeling, waarin onder meer eisen moeten worden gesteld aan de (achtergrond van) de leden van de in te stellen Klachtencommissie, blijkt nog steeds in ontwikkeling te zijn.

* De arrestantenverzorging in de bezochte politiecellencomplexen wordt thans feitelijk verricht door de leden van de *Cuerpo Especial Arubano* (CEA). De inzet van het CEA-personeel vindt plaats in tweeploegendienst (ochtend en middag). Dit is een positieve ontwikkeling te noemen. Uit gesprekken met het politiepersoneel is evenwel gebleken dat de inzet van de CEA enigszins instabiel is en dat er niet altijd goede afstemming bestaat tussen het werkaanbod en de personele bezetting. Naar zeggen van het politiepersoneel komt het daardoor niet zelden voor dat er een dagdeel geen CEA-personeel beschikbaar is. Hierdoor worden elementaire verzorgingstaken als watervoorziening en het dagelijks luchten van arrestanten kwetsbaar.

2.1.2 Mishandeling

* Het CPT constateert in zijn rapport uit 2007 dat mishandeling door de Arubaanse politie, met name tijdens het verhoor, geen zeldzaam fenomeen is. Het CPT doet de aanbeveling een formele verklaring af te leggen aan het politiepersoneel waarin wordt benadrukt dat de rechten en de waardigheid van personen in politiedetentie gerespecteerd moeten worden en dat mishandeling van arrestanten bestraft zal worden. Voorts wijst het CPT op training en instructie ter voorkoming van (disproportioneel) geweld tijdens de arrestatie (paragraaf 11).

Net als tijdens ons vorige bezoek zijn geen klachten ontvangen over mishandeling of excessief geweld tijdens de arrestatie of gedurende het verblijf in de politiecellen. Dit beeld wordt bevestigd door de coördinator implementatie CPT.

2.1.3 Detentieomstandigheden

* Over de detentieomstandigheden in de politiecellencomplexen in Aruba (Noord, Oranjestad en San Nicolas) is het CPT in het rapport van 2007 uitermate kritisch. De geconstateerde omstandigheden aldaar worden door het CPT omschreven als vernederend. De ernst van de bevindingen blijkt onder meer uit het gegeven dat het CPT direct na het bezoek de dringende aanbeveling heeft gedaan tot onmiddellijke sluiting van het gehele cellencomplex in Oranjestad en de strafcel van het politiecomplex San Nicolas.

De kritiek van het CPT richtte zich onder meer op de zeer slechte ventilatie, de hoge temperatuur, het ontbreken van natuurlijk (dag)licht op de cellen en de slechte toegang tot water. Ook de slaapfaciliteiten worden beneden de maat bevonden: zo waren de cellen niet voorzien van matrassen en lakens. Voorts stelt het CPT vast dat er nergens een bel-systeem aanwezig was en dat er in het geheel geen gelegenheid werd geboden om in de buitenlucht te bewegen (paragraaf 18).

* Tijdens de voorgaande bezoeken aan Aruba kon telkens worden vastgesteld dat gestage verbeteringen in de detentieomstandigheden waren doorgevoerd. De algehele toestand in de politiecellen in Aruba is sinds het bezoek van het CPT naar een aanvaardbaar niveau opgetrokken. Ten opzichte van het vorige bezoek is thans vermeldenswaardig dat er in alle bezochte complexen nieuwe matrassen waren aangeleverd en dat er voor de arrestanten enkele spel- en ontspanningsmogelijkheden (tijdschriften, bordspelen en basketbal in luchtruimte) zijn gecreëerd. Dat zijn zeker positieve ontwikkelingen.

In de voorgaande rapporten is meermaals vastgesteld dat de norm van een uur luchten en bewegen per dag in de Arubaanse politiecellen niet werd gehaald. In het rapport van juni 2009 werd hierover het volgende opgemerkt:

Ook tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat de situatie omtrent het luchten en bewegen in de buitenlucht ongewijzigd is. Vanwege een te kort in de personele bezetting, waardoor het moeilijk zou zijn om adequaat toezicht te kunnen uitoefenen, wordt het thans nog steeds niet mogelijk geacht om arrestanten de gelegenheid te bieden om dagelijks te kunnen luchten. Dit betekent dat gedetineerden in het geheel niet worden gelucht. Dit is volstrekt onacceptabel te noemen, niet in de laatste plaats omdat de faciliteiten (ruime luchtruimtes) hiervoor wel aanwezig zijn. Opmerking verdient voorts dat dagelijks luchten wel als recht voor iedere gedetineerde in de herziene Korpsorder is vastgelegd.⁵

Gerealiseerd dient te worden dat dagelijks luchten van gedetineerden in het internationale recht een absoluut minimumrecht is. De mogelijkheid tot luchten en te bewegen ('*exercise*') in de buitenlucht vormt voor het CPT dan ook een zeer belangrijk aspect in de beoordeling van het verblijf in politiecellen. Het CPT heeft hieromtrent meermaals benadrukt dat gedetineerden die langer dan 24 uur worden vastgehouden dagelijks de gelegenheid geboden dienen te worden om ten minste één uur in de buitenlucht te kunnen bewegen.

In het rapport van 2010 kon worden vastgesteld dat de situatie omtrent het luchten enigszins was verbeterd:

In de bezochte politiecellencomplexen worden arrestanten twee maal per dag de gelegenheid geboden om te luchten en bewegen in de buitenlucht. De duur hiervan – naar verluidt variërend van een kwartier tot een half uur per keer – is afhankelijk van de personele bezetting. Bij de arrestantenverzorging wordt de politie thans bijgestaan door leden van de *Cuerpo Especial Arubano* (CEA). Het dagelijks luchten van de arrestanten is een positieve ontwikkeling te noemen. Uitbreiding van de duur, zodat telkens aan de minimumnorm van het CPT wordt voldaan, is evenwel gewenst.

Tijdens het bezoek in juli 2011 is geconstateerd dat het luchten van de arrestanten - mede door de inzet van CEA-personeel bij de arrestantenverzorging – (wederom) in toenemende mate is verbeterd. Hoewel het luchten mogelijk in het gedrang kan komen in de voorkomende gevallen dat er een dagdeel geen CEA-personeel aanwezig is, heeft het er alle schijn van dat de minimumnorm van het CPT van een uur luchten per dag thans vrijwel steeds wordt gehaald.

Noord

Net als in het rapport van 2010 kan ook nu weer worden geconstateerd dat de detentieomstandigheden in het politiecellencomplex Noord op hoofdlijnen onveranderd zijn. Op onderdelen was verbetering zichtbaar. Tijdens ons bezoek verbleven er vier gedetineerden in het complex.

In het rapport van juni 2009 is over de situatie in Noord het volgende opgemerkt:

De materiële en hygiënische omstandigheden in het politiecellencomplex Noord waren op hoofdlijnen vergelijkbaar met de situatie in augustus 2008. In ons eerste rapport (p.9) werd hierover het volgende opgemerkt:

⁵ Art. 8.5 (luchten) Korpsorder luidt: Elke arrestant dient elke dag dat hij / zij is ingesloten in het cellencomplex gelucht te worden. De arrestant zal op individuele basis door de bewakingsmedewerker worden overgebracht naar de luchtplaats, alwaar de arrestant voor een periode van zestig (60) minuten per dag gelucht wordt. Indien luchten voor zestig (60) minuten niet mogelijk is, kan de periode van luchten worden beperkt tot minimaal dertig (30) minuten per dag. Van deze beperking wordt (waarschijnlijk wordt 'dient' bedoeld) gemotiveerd melding gemaakt te worden in de arrestantenmodule. De uren voor het luchten van arrestanten zijn van 08.00 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 17.00 uur. De wachtcommandant is belast met het plannen van het luchten van de arrestanten, waarbij rekening wordt gehouden met de activiteiten die in het kader van het onderzoek moeten worden uitgevoerd.

* De materiële omstandigheden in het politiecellencomplex Noord waren in het algemeen redelijk te noemen. Het complex was recentelijk (een half jaar geleden) gerenoveerd. De hygiënische situatie, waaronder de sanitaire voorzieningen, was in orde. Met betrekking tot ventilatie was sinds het bezoek van het CPT nog niets veranderd. Er werd aangegeven dat er werd onderzocht op welke wijze ventilatie kon worden gerealiseerd.

Gedurende de nachtelijke uren werden de gedetineerden van een matras voorzien. Overdag werden de matrassen weggehaald. Er werd geen lakens of beddengoed verstrekt. Tijdens het bezoek waren niet alle cellen bezet. Gedetineerden verbleven alleen op cel.

* In augustus 2008 kon worden vastgesteld dat alle cellen waren uitgerust met een bel-systeem, waarmee contact kon worden gelegd met het bewarend personeel. Hoewel de bel aan de buitenkant van de cel was gemonteerd, was deze in principe goed bereikbaar voor de gedetineerde.

Tijdens dit bezoek aan het cellencomplex Noord bleek dat het bel-systeem niet in alle cellen adequaat werkte. Voorts bleek dat niet alle gedetineerden op de hoogte waren van het bestaan van het bel-systeem. Verschillende andere gedetineerden merkten op dat hen was geïnstrueerd dat slechts in geval van nood van het bel-systeem gebruik gemaakt mocht worden. Wanneer een arrestant aandacht van een personeelslid wilde is het nog steeds gebruikelijk deze aan te roepen. Bovendien is het van belang dat het personeel ook in staat is adequaat te reageren op de bel. De indruk bestaat dat de wachtpost bij de cellen niet steeds bezet is en dat er doorgeschakeld wordt naar de op grotere afstand gelegen centraalpost van het politiebureau. Het behoeft geen betoog dat het uitgangspunt moet zijn dat de bellen adequaat gebruikt kunnen worden.

* Het cellenblok maakte over het algemeen een schone indruk en de sfeer tijdens ons bezoek was relatief ontspannen te noemen. Er waren voldoende (nieuwe) matrassen aanwezig.

* Vastgesteld kon worden dat het bel(intercom)systeem naar behoren lijkt te functioneren. Uit gesprekken met de aanwezige gedetineerden blijkt het bewarend personeel adequaat te reageren op de besignalen. Daarover werden door ons geen klachten ontvangen.

* Een zichtbare verbetering ten opzichte van ons vorige bezoek in 2010 is het bescheiden aanbod van spel- en ontspanningsmogelijkheden. Tijdens het luchten hebben arrestanten de beschikking over enkele bordspelen en een basketbal. Voorts is de luchtkooi thans voorzien van een tafel en stoelen. Het is arrestanten daarnaast toegestaan om leesmateriaal (bijbel of tijdschriften) op hun cel aanwezig te hebben.

Santa Cruz

Het politiecellencomplex te Santa Cruz is door ons voor het eerst bezocht. Het complex – dat gebouwendijk eenzelfde structuur heeft als het cellencomplex Noord – maakte geen deel uit van het CPT-bezoek in 2007. Tijdens ons bezoek verbleven er vier gedetineerden in het cellencomplex. Zowel de materiële detentieomstandigheden als de regimematige aspecten van het verblijf in politiecellencomplex Santa Cruz zijn vrijwel identiek aan de hierboven omschreven situatie in Noord en kunnen als zeer behoorlijk gekwalificeerd worden.

San Nicolas

Tijdens het vorige bezoek aan Aruba in 2010 was het politiecellencomplex te San Nicolas buiten gebruik ten gevolge van problemen met het afvoersysteem. In het inspectieverslag van de coördinator implementatie aanbevelingen CPT – dat mede aan deze sluiting ten grondslag lag – werd tevens melding gemaakt van een defect intercomsysteem. Ook zouden de hygiënische omstandigheden in de cellen en het luchten van arrestanten beneden de maat zijn.

In onze rapportage van mei 2009 werden de omstandigheden in San Nicolas nog redelijk bevonden:

De detentieomstandigheden in politiecellencomplex te San Nicolas zijn sinds ons bezoek in augustus 2008 grotendeels onveranderd. In het rapport van oktober 2008 (p.10) werd hierover opgemerkt:

Het cellencomplex van San Nicolas was recentelijk (begin 2008) grondig gerenoveerd en geschilderd. Het cellenblok en de cellen maakten over het algemeen een hygiënische en schone indruk. In enkele cellen, die op het moment van het bezoek niet werden gebruikt, waren etensresten te vinden. In één van de lege cellen was de w.c. verstopt met een onderbroek.

De sanitaire voorzieningen waren aanzienlijk verbeterd. Het aanbrengen van dikkere afvoerbuizen heeft ervoor gezorgd dat de drainageproblemen zijn verholpen.

Er kon worden vastgesteld dat er ten tijde van ons bezoek drie cellen buiten gebruik waren vanwege verstopping van de afvoer.

* Zoals in ons vorig rapport werd gemeld zijn alle cellen in San Nicolas voorzien van een (toegankelijk) intercomsysteem. Steekproefsgewijs onderzoek liet evenwel zien dat niet alle bellen adequaat blijken te werken. Voorts maakten ook in San Nicolas verschillende arrestanten gewag van de instructie van het bewarend personeel dat alleen in uiterste nood het bel-systeem mag worden gebruikt. Zie verder ook de opmerkingen over het cellencomplex Noord.

* De situatie omtrent het luchten is als gezegd nog steeds ongewijzigd. Van de ruime aanwezige luchtplaats wordt in het geheel geen gebruik gemaakt.

* Tijdens ons bezoek was het cellencomplex San Nicolas weer volledig in gebruik. Naar verluidt waren de problemen met het afvoersysteem verholpen. Het cellenblok en de cellen maakte een schone indruk. Vastgesteld kon worden dat er thans nog steeds problemen zijn met het intercomsysteem. Op het moment van ons bezoek werden reparatiewerkzaamheden verricht. De cellen waarvan het belsysteem defect is worden wel gebruikt voor het vasthouden van arrestanten.

Oranjestad

* Over de detentieomstandigheden in het cellencomplex van Oranjestad was het CPT in zijn rapport uitermate kritisch (paragraaf 20). De kritiek van het CPT richtte zich met name op de hygiënische en sanitaire toestand. Voorts werd de toegang tot daglicht en de ventilatiemogelijkheden volstrekt inadequaat bevonden. Op aandringen van het CPT werd het cellencomplex onmiddellijk buiten gebruik gesteld. In augustus 2008 kon er wegens omstandigheden geen bezoek worden afgelegd aan Oranjestad.

In het rapport van juni 2009 (p.10-11) kon worden vastgesteld dat de situatie in het cellencomplex te Oranjestad op onderdelen verbeterd was:

Tijdens ons bezoek waren de renovatiewerkzaamheden inmiddels afgerond. Er was geverfd en de drainageproblemen waren verholpen. Ventilatie van het cellenblok was – zij het beperkt – mogelijk. Van het cellencomplex (in totaal achttien cellen) werd naar verluidt, als gevolg van ernstige overlast van duiven in het luchtkanaal, slechts incidenteel gebruik gemaakt. Volledige ingebruikname van het complex werd zeer wenselijk geacht. Als gevolg van de capaciteitsproblemen in de politiecellen zouden arrestanten op dit moment eerder worden doorgeplaatst naar de KIA. Volgens het politiepersoneel zouden gedetineerden in geen geval langer dan tien dagen in een politiecel verblijven.

* De omstandigheden in het cellencomplex Oranjestad waren thans heel behoorlijk te noemen. Het cellenblok maakte een schone indruk. Alle cellen waren uitgerust met een bed, een tafel en een douche en toilet. Laatstgenoemden kunnen (slechts) van buitenaf door het bewarend personeel worden bediend.

In het rapport van 2010 valt over de situatie in Oranjestad het volgende te lezen:

Tijdens ons bezoek van februari 2010 was het cellencomplex volledig in gebruik. De maatregelen tegen overlast van duiven bleken adequaat. De detentieomstandigheden in politiecellencomplex te Oranjestad zijn overigens sinds ons vorige bezoek grotendeels onveranderd en de kwalificatie ‘heel behoorlijk’ uit

ons vorige rapport blijft van toepassing. Als gezegd kan als verbetering worden genoemd dat arrestanten thans dagelijks in de gelegenheid worden gesteld om te luchten. Dit positieve beeld wordt bevestigd in het inspectieverslag van Bernadina. Opmerking verdient verder dat sinds ons vorige bezoek dagelijks eenvoudige logboekaantekeningen werden bijgehouden over het verblijf van de arrestanten.

Hoewel de toestand in de cellen in Oranjestad op hoofdlijnen onveranderd was, kon thans worden vastgesteld dat in drie van de cellen het belsysteem was vernield en daardoor niet werkte. Ook werkten in een aantal cellen de douche niet meer. Naar verluidt worden deze cellen slechts nog gebruikt indien dit vanwege de (beperkte) capaciteit noodzakelijk is. Het verdient aanbeveling dat de cellen zo spoedig mogelijk worden hersteld en dat hiervan in de tussentijd geen gebruik meer zal worden gemaakt.

* Net als in de andere politiecellencomplexen is voor arrestanten in Oranjestad een bescheiden aanbod van spel- en ontspanningsmogelijkheden (bordspelen) en wordt het arrestanten toegestaan om leesmateriaal op cel te hebben.

2.1.4 Waarborgen tegen mishandeling

Het CPT heeft herhaaldelijk benadrukt dat gedurende de periode onmiddellijk na de vrijheidsberoving het risico op intimidatie en fysieke mishandeling het grootst is. Als gevolg hiervan heeft het CPT een aantal procedurele waarborgen ontwikkeld, teneinde dit risico tot een absoluut minimum te beperken. Het gaat daarbij onder meer om het recht op toegang tot een raadsman, het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming, alsmede de aanwezigheid van een systeem van verslaglegging van relevante gegevens over het verblijf in politiecellen. Ook in het rapport ten aanzien van Aruba heeft het CPT in het bijzonder aandacht besteed aan het garanderen van deze waarborgen.

* Een belangrijke fundamentele waarborg vormt de toegang tot een raadsman vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. Volgens het CPT gaat van dit recht een weerhoudend effect uit op politiefunctionarissen om (tijdens het verhoor) druk op de arrestanten uit te oefenen. Daarnaast wordt de raadsman in staat geacht om adequaat te reageren ingeval misstanden tijdens de vrijheidsbeneming plaatsvinden.

Uit gesprekken met de politie en de advocatuur blijkt dat de toegang tot een raadsman niet altijd voortvarend verloopt. Ondanks de bestaande piketregeling lukt het niet in alle gevallen om vóór het eerste politieverhoor de betrokken arrestant in contact te brengen met een advocaat. De oorzaak hiervan zou onder meer liggen in het feit dat advocaten pas vergoeding voor rechtsbijstand ontvangen vanaf de fase van de in verzekeringstelling. In een gesprek met de minister van Justitie werd het voornemen geuit om de regeling aan te passen zodat ook de consultatie van een advocaat vóór het eerste verhoor voor vergoeding in aanmerking komt. Voorts bleek dat op grond van een aanpassing van de Korpsorder het een advocaat niet meer is toegestaan om na 19 uur arrestanten in de politiecel te bezoeken. Daarmee zou de toegang tot rechtsbijstand niet meer in de pas lopen met de uren waarop het verhoor van de verdachte kan plaatsvinden. De minister van Justitie verklaarde daarentegen dat wettelijk geregeld is dat tot 22 uur toegang dient te worden geboden en dat de Korpsorder hiervan niet mag afwijken.

Vastgesteld is dat gebruik wordt gemaakt van een standaardformulier, waarop is vermeld dat men van het recht op een raadsman geen gebruik wil maken. Op de mate waarin dergelijke afstandverklaringen door verdachten worden ondertekend hebben wij onvoldoende zicht gekregen.

Gerealiseerd dient te worden dat niet louter vanuit het oogpunt van de waarborgfunctie het van belang is om zo spoedig mogelijk toegang tot een raadsman te realiseren, maar dat als gevolg van de Salduz-jurisprudentie van het EHRM en de Hoge Raad ook in strafvorderlijk opzicht toegang tot rechtsbijstand voorafgaand aan het eerste verhoor absolute prioriteit dient te krijgen.

* Een belangrijke waarborg betreft het recht voor iedere arrestant om iemand naar keuze te informer over zijn aanhouding (paragraaf 26-28). Het CPT benadrukt dat dit recht op notificatie van

de vrijheidsbeneming uitdrukkelijk in een wettelijke regeling dient te worden neergelegd. Het CPT heeft dit recht zowel geformuleerd als een recht voor de arrestant zelf om een persoon naar keuze op de hoogte te brengen van de vrijheidsbeneming, alsook dit recht door de tussenkomst van een politieambtenaar te laten plaatsvinden. Het CPT erkent dat in het kader van het opsporingsonderzoek het gerechtvaardigd kan zijn een arrestant voor een bepaalde tijd uit te sluiten van het recht een familielid of een andere persoon naar keuze van de vrijheidsbeneming te informeren. De omstandigheden waaronder een dergelijke exceptie is toegestaan dienen eveneens in een wettelijke bepaling te zijn neergelegd.

De beslissing om de arrestant te beperken in voornoemd recht dient volgens het CPT vervolgens schriftelijk en met redenen omkleed te worden vastgelegd en behoeft de uitdrukkelijke goedkeuring van een (hulp)officier van justitie. De beperking dient bovendien strikt aan tijd gebonden te zijn. Het CPT houdt thans vast aan een periode van uitstel van maximaal 48 uur.

* Een belangrijke waarborg betreft voorts de toegang tot een arts vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. (paragraaf 34-35). Het CPT doet een aantal aanbevelingen terzake. Het CPT stelt vast dat de toegang tot een arts in de praktijk niet altijd mogelijk blijkt te zijn. Het CPT is met name kritisch over de geconstateerde praktijk waarbij het politiepersoneel de noodzaak tot het inroepen van medische zorg zelf zou toetsen. Het CPT acht dit onacceptabel.

Over de toegang tot een arts is in het rapport van 2010 het volgende opgemerkt:

In februari 2010 is geconstateerd dat de toegang tot een arts in de politiecellen nog steeds niet voortvarend verloopt. De justitiearts - die tevens verantwoordelijk is voor de medische zorg van gedetineerden in de KIA: zie hierna onder 2.3.5. - blijkt niet in alle gevallen gehoor te geven aan oproepen om te verschijnen. Naar zeggen van het politiepersoneel is men in dergelijke gevallen genoodzaakt om op alternatieve wijze de verzochte medische verzorging te bieden en slaagt men daar ook in.

Gerealiseerd dient te worden dat arrestanten onder de volle verantwoordelijkheid vallen van de vrijheidsbenemende overheid. Vanwege de detentie komt er op de overheid een zorgplicht te rusten om te waken over de belangen en de lichamelijke en fysieke bescherming van gedetineerden. Dit omvat tevens voortvarende toegang tot adequate medische verzorging. Het behoeft geen betoog dat bovengenoemde situatie met de justitiearts in dat licht gezien volstrekt onwenselijk is.

De situatie betreffende de medische zorg in de politiecellen is sinds ons vorige bezoek nauwelijks veranderd. Bij de politie heerst onduidelijkheid of de nieuw aangestelde inrichtingsarts voor de KIA (waarover meer in paragraaf 2.3.5) als justitiearts tevens verantwoordelijk zal zijn voor de medische zorg van arrestanten in de politiecellen. Volgens de minister van Justitie is dit wel het geval.

* Verslaglegging (paragraaf 38)

Een volgende waarborg betreft het systeem van verslaglegging van relevante gegevens omtrent het verblijf in politiecellen (paragraaf 38). In deze individuele '*custody records*' dienen onder meer gegevens geregistreerd te worden als: het tijdstip van binnenkomst op het politiebureau, het moment van de voorgeleiding voor de rechter-commissaris, de aanwezigheid van persoonlijke bezittingen, het tijdstip van het aanbieden van maaltijden, het tijdstip van het bezoek van een arts of de raadsman, het tijdstip en de duur van het verhoor en de verschijning ter terechtzitting.

In het rapport van juni 2009 werd over de verslaglegging het volgende opgemerkt:

Vastgesteld kon worden dat ACTPOL (ICT-applicatie binnen alle politiekorpsen) waarbinnen het bijhouden van een eenvormig en persoonlijk arrestantendossier mogelijk is, inmiddels operationeel is. Het politiepersoneel ontvangt opleiding en training voor gebruik ervan. Tijdens ons bezoek bleek dat het aanwezige politiepersoneel nog niet in staat was het programma in volle omvang te gebruiken. Dat heeft nog tijd nodig.

Tijdens het bezoek van februari 2010 bleek dat ACTPOL nog steeds niet op alle politiebureaus structureel werd gebruikt:

Onder het politiepersoneel blijkt weerstand te bestaan tegen het systeem dat gebruiksonvriendelijk zou zijn. Opleiding en training voor gebruik van ACTPOL geschiedt op vrijwillige basis.

In de bezochte politiecellencomplexen Noord en Oranjestad lijkt de registratie van relevante gegevens evenwel op orde. Verslaglegging geschiedt door het aanwezige CEA-personeel in een algemeen logboek, dat vervolgens door de wachtcommandant in het registratiesysteem ACTPOL wordt verwerkt.

Net als in de vorige bezoeken kon vastgesteld worden dat er in de bezochte politiebureaus op elementaire wijze verslaglegging plaatsvindt door middel van een algemeen dagjournaal. Gebruikmaking van ACTPOL (ICT-applicatie binnen alle politiekorpsen) vindt – in bescheiden mate – plaats in het politiecellencomplex te Santa Cruz.

2.1.5 Conclusie: bevindingen over politiecellen

De belangrijkste bevindingen over wat sinds februari 2010 wel is gerealiseerd:

- regelmatige inspecties van de cellencomplexen met verslaglegging daarvan;
- de hygiënische toestand in de politiecellen is op orde;
- het luchten van arrestanten is in toenemende mate verbeterd;
- bescheiden spel- en ontspanningsmogelijkheden voor arrestanten;
- er zijn nieuwe matrassen beschikbaar;

De belangrijkste bevindingen over wat sinds februari 2010 niet is gerealiseerd:

- het registratiesysteem ACTPOL wordt niet structureel op alle politiebureaus gebruikt;
- de Klachtencommissie Politie is thans nog steeds niet actief;
- de toegang tot een raadsman verloopt niet voortvarend;
- kapotte intercomsystemen en douches dienen hersteld te worden;
- de toegang tot een arts verloopt nog steeds niet goed.

2.2 Vreemdelingendetentie

2.2.1 Inleidende opmerkingen

Het beeld dat in de voorgaande rapporten over de vreemdelingenbewaring in Aruba naar voren kwam, laat zich als volgt samenvatten: ondoorzichtigheid van beleid ten aanzien van illegale vreemdelingen in Aruba en onduidelijkheid over de verantwoordelijkheid voor de opvang van de vreemdelingen. In het rapport van mei 2010 werd de volgende conclusie getrokken:

De conclusie ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba is dat er nog steeds veel onduidelijkheid bestaat over de (nabije) toekomst. De plannen voor het onderbrengen van vreemdelingen zijn, zoals uit hetgeen hierboven is vermeld duidelijk zal zijn, weinig bestendig. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de vraag naar de verantwoordelijkheid voor de opvang van vreemdelingen. Duidelijk is dat dit belemmerend werkt voor het voeren van consistent beleid omtrent de aanpak van illegale vreemdelingen in Aruba. Het huidige beleid is erop gericht om zo min mogelijk illegale vreemdelingen in bewaring te nemen. Indien structureel wordt ingezet op een vreemdelingenbeleid zonder insluiting van illegalen is een voorziening voor de detentie van illegale vreemdelingen niet nodig. Indien echter de mogelijkheid wordt opengehouden illegale vreemdelingen te detineren is het noodzakelijk een structurele voorziening voor de opvang te maken. Wij menen dat het geboden is de keuze tussen deze twee opties op korte termijn expliciet te maken.

De grootste verandering sinds ons vorige bezoek betreft de beslissing dat per 1 augustus 2011 de verantwoordelijkheid voor de vreemdelingen(bewaring) in Aruba zal worden ondergebracht bij het Korps Politie Aruba. In een brief van 30 juni 2011 van de minister van Justitie wordt deze beslissing is als volgt gemotiveerd:

Ter verbetering van de dienstverlening op het gebied van de vreemdelingenketen is in de ministerraad besloten tot deze transitie. Dit geschiedt in de context van het vaststellen van het inrichtingsplan Korps Politie Aruba waarbij nieuwe korpsonderdelen en functies (bijzondere politiediensten) binnen de organisatie noodzakelijk zijn voor het verder professionaliseren van het Korps ook voor wat betreft bureau grenspolitie en het vreemdelingen toezicht.

(...)

De allocatie van het gebouw zal veranderen.

Op het moment van het bezoek van 2011 werd ons gemeld dat er krachtens vigerend beleid thans weer vreemdelingen in Aruba worden aangehouden. Dit werd bevestigd tijdens de bezoeken aan de politiecellencomplexen, waar zich enkele vreemdelingen bevonden. Er zijn ons geen aanwijzingen bekend geworden dat vreemdelingen langer dan 10 dagen in de politiecel verblijven. Daarnaast wordt op beperkte schaal gebruik gemaakt van een meldingsplicht in afwachting van eventuele uitzetting. Dit gebeurt op het moment dat de betrokkene kan aantonen dat hij een vaste woon- of verblijfplaats in Aruba heeft en is in overeenstemming met de aanbeveling van het CPT om alternatieve (niet vrijheidsbenemende) maatregelen voor vreemdelingen te ontwikkelen.

Tijdens dit bezoek aan Aruba is een bezoek gebracht aan het *Institutio Alarma y Seguridad (IASA)* waar vreemdelingen in afwachting van nader onderzoek naar de identiteit en verblijfsstatus voor enkele uren kunnen worden opgehouden. Geconstateerd kon worden dat de registratie van vreemdelingen niet op orde was, zodat onvoldoende inzicht kon worden verkregen van de verblijfsduur van de vreemdelingen in het IASA. Bovendien kon worden vastgesteld dat het provisorische verblijf van de vreemdelingen in het magazijn van het pand volstrekt ongeschikt is voor het onderbrengen van vreemdelingen gedurende de nachtelijke uren.

Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

De belangrijkste verandering op het terrein van de vreemdelingen in Aruba is dat de verantwoordelijkheid voor de vreemdelingenproblematiek is ondergebracht bij (een speciaal hiervoor toe te rusten) afdeling van de politie. In tegenstelling tot eerder beleid worden ook weer vreemdelingen aangehouden. De vreemdelingenbewaring vindt op dit moment (nog) plaats in de politiecel. Het behoeft geen betoog dat het vasthouden van illegale vreemdelingen in politiecellen niet langer dient plaats te vinden dan strikt noodzakelijk. Dit uitgangspunt lijkt – voor zover wij hebben kunnen beoordelen – zoveel mogelijk te worden gehanteerd. Positief in dit verband is dat in voorkomende gevallen gebruik wordt gemaakt van een meldingsplicht. Wanneer evenwel wordt vastgehouden aan het huidige beleid om vreemdelingen voor langere duur in bewaring te nemen, is van groot belang dat wordt voorzien in een adequate verblijfsinrichting voor de tenuitvoerlegging van de vreemdelingenbewaring dat in materieel opzicht maar met name ook qua regime voldoet aan de internationale normen op dit terrein. In geen geval dient de vreemdelingenbewaring een strafrechtelijk karakter te hebben.

2.3 Penitentiaire inrichtingen

Tijdens het bezoek aan Aruba is wederom een bezoek gebracht aan het Korrektie Instituut Aruba (KIA). De KIA doet dienst als huis van bewaring en gevangenis. Er verblijven zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden.

Korrektie Instituut Aruba – gevangenis en huis van bewaring

2.3.1. Inleidende opmerkingen

* In december 2010 is ter vervanging van de directeur van KIA een (interim)managementteam ingesteld, dat de dagelijkse leiding heeft gekregen over de inrichting, bestaande uit drie personen. De verwachting is uitgesproken dat in september 2011 een nieuwe directeur zal worden aangesteld. De tijdelijke aanstelling van dit managementteam heeft duidelijk geresulteerd in veel nieuwe plannen en voornemens op het terrein van veiligheid, gedetineerdenzorg en personeel. Voor zover de plannen gereed waren, zijn die ons ter hand gesteld. Waar mogelijk, zal bij de onderstaande bevindingen over KIA naar deze plannen worden verwezen. Positief in dit verband is te melden dat de aanbevelingen van het CPT zoveel mogelijk als uitgangspunt worden genomen bij de verbeterplannen.⁶ Hoewel dit zeker kan worden toegejuicht, gaat het er natuurlijk om dat die plannen en voornemens daadwerkelijk worden gerealiseerd. We hebben moeten constateren dat het daarvoor nog te vroeg was en dat ondanks de inspanningen van het managementteam feitelijk sinds ons vorige bezoek niet veel is veranderd. Veel van hetgeen wij in het vorige rapport hebben opgemerkt geldt derhalve nog onverkort. Daarom is het zeker zinvol om de voortgang van de plannen te bezien. Een eerste stap in de goede richting is dat een gedetineerdencommissie is ingesteld, die maandelijks in overleg treedt met het managementteam.

* Het navolgende verdient voorts nog de aandacht. Ons bezoek aan de KIA vond plaats enkele maanden nadat het Gemeenschappelijk Hof in hoger beroep vonnis had gewezen in een kort geding dat was aangespannen door een groep gedetineerden.⁷ Naar zegge van het inrichtingspersoneel heeft die procedure voor de nodige onrust gezorgd onder de gedetineerden. Dit beeld werd bevestigd door de commissie van toezicht. Met een beroep op art 3 EVRM - waarin het verbod op een onmenselijke en vernederende behandeling is neergelegd - werd geklaagd over de detentieomstandigheden in de inrichting. In het bijzonder werd geklaagd over regenwater dat de cellen zou instromen en over het verblijf van drie gedetineerden in één cel. Wat het eerste betreft beval het Hof het land Aruba aan om binnen zes maanden de cellen regenwatervrij te maken. Ten tijde van ons bezoek kon worden geconstateerd dat aan die opdracht van het Gemeenschappelijk Hof inmiddels uitvoering was gegeven. Het plaatsen van drie gedetineerden per cel oordeelde het Hof niet zonder meer in strijd met art. 3 EVRM. Van een schending zou pas sprake zijn indien een gedetineerde minder dan 3m² tot zijn beschikking heeft. Het Hof baseerde zich daarbij op de jurisprudentie van het EHRM ter zake. In dit verband dient te worden opgemerkt dat het CPT het aantal gedetineerden per cel met name ook beziet in relatie tot het aantal uren die gedetineerden per dag buiten hun cel moet kunnen doorbrengen. In het rapport van 2008 heeft het CPT over de situatie in de KIA overwogen dat het minimum van 8 uren aan zinvolle dagbesteding buiten de cel niet werd behaald. In dat licht dient ook de aanbeveling van het CPT te worden bezien om de bezetting per cel geleidelijk aan terug te brengen tot maximaal twee gedetineerden.⁸

* Een kritisch geluid dat zich in alle gebieden van de voormalige Nederlandse Antillen en Aruba laat horen betreft onduidelijkheid over het moment van de (voorwaardelijke) invrijheidstelling. Niet in alle gevallen blijken gedetineerden – maar zelfs ook het Openbaar Ministerie als verantwoordelijke

⁶ Integraal Verbeterplan Dienst Gevangenisweze Aruba/Institiutio Correccional Nacional (2011-2016), p.2 en 22.

⁷ Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba van 19 april 2011, KG-3574/10-H-53/11, Sancties 2011, nr. 13 m.nt. J.M.Reijntjes.

⁸ Paragraaf 66 van dat rapport luidt: “The CPT reiterates its recommendation that the maximum capacity of cells be progressively reduced to two prisoners, including in the new women’s and juveniles’ sections.”

instantie voor de tenuitvoerlegging – op de hoogte te zijn van de expiratiedatum en de datum van voorwaardelijke invrijheidstelling. Met name in zaken waarin appèl is ingesteld blijkt de snelheid en bereidheid van het Gemeenschappelijk Hof om vonnissen tijdig kenbaar te maken te wensen over te laten. Een geautomatiseerd systeem als het in Nederland gebruikte TULP ontbreekt. Wanneer geen duidelijkheid bestaat over het moment waarop gedetineerden in vrijheid dienen te worden gesteld, is niet ondenkbaar dat in voorkomende gevallen gedetineerden langer dan de duur van de opgelegde straf – en derhalve zonder geldige titel – worden vastgehouden. Het behoeft geen betoog dat deze situatie, mede in het licht van het bepaalde in art. 5 EVRM, volstrekt onacceptabel is.

* De inzet van voldoende en adequaat geschoold personeel is essentieel voor het garanderen van een veilige en menswaardige detentiesituatie. Het CPT signaleert in zijn rapport dat het tekort aan voldoende inrichtingspersoneel in de KIA belemmerend werkt bij het realiseren van structurele vernieuwingen in de inrichting (paragraaf 57).

Net als tijdens de vorige bezoeken is opgemerkt, blijkt het personeelstekort in het gevangeniswezen in Aruba onverminderd aanwezig. In het rapport van juni 2009 werd hierover het volgende opgemerkt:

Vastgesteld kan worden dat de situatie betreffende het personeel in de KIA niet veel veranderd is. Naar verluidt bestaat er thans nog een tekort van ruim tachtig personeelsleden. Hoewel het personeelstekort voortdurend aandachtspunt blijkt, zijn er wel ontwikkelingen op dit terrein te melden. Zo is recentelijk gestart met de basisopleiding - Praktisch Penitentiair Optreden - van eenentwintig nieuwe personeelsleden. Naar verwachting zullen deze personen medio september daadwerkelijk inzetbaar zijn.

Voorts is gebleken dat het ziekteverzuim onder het personeel, dat werkzaam is op het terrein van de vrijheidsbeneming, groot is. Dit probleem laat zich niet eenvoudig apart beschouwen van het tekort aan goed opgeleid personeel. Over de aanpak van het ziekteverzuim is in ons vorige rapport opgemerkt (p.17):

Om het ziekteverzuim aan te pakken zijn er afspraken gemaakt met de SVB, die de uitvoering van onder meer de ziekte- en ongevalwet verzorgt. In een brief van 12 augustus 2008 van de directeur van de KIA, dhr. E. Geerman, is voorts te lezen dat de leidinggevenden binnenkort cursussen en trainingen krijgen om verzuimgesprekken te voeren. Het beleid om het frequent verzuim aan te pakken ligt reeds klaar.

Uit gesprekken met onder meer de directeur van de KIA komt naar voren dat de genoemde cursussen en trainingen voor het voeren van deze verzuimgesprekken nog niet heeft plaatsgevonden.

En in het rapport van mei 2010 viel hierover het volgende te lezen:

Het ziekteverzuim onder het inrichtingspersoneel is onverminderd problematisch. Er hebben inmiddels wel (enkele) verzuimgesprekken plaatsgevonden. Met uitzondering van de op handen zijnde aanstelling van een pedagoog, zijn geen aanwijzingen gebleken dat het personeelsbestand op korte termijn zal worden aangevuld.

Gemeld werd dat twaalf personeelsleden inmiddels naar Nederland zijn geweest voor een stage (3 tot 4 weken) in verschillende penitentiaire inrichtingen. In april is een tweede groep voorgedragen. Dit is vooruitlopend op de hierna te bespreken samenwerkingsovereenkomst met Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) in Nederland.

Ook tijdens dit bezoek kon op het gebied van het personeel geen structurele vooruitgang worden geconstateerd. Uit gesprekken met de leden van het managementteam valt op te maken dat het personeelstekort met name bij de afdeling veiligheid / beveiliging groot is.⁹ Maar er zijn ook positieve

⁹ De inrichting is kwetsbaar voor wat betreft externe veiligheid. Zo blijkt uit een krantenbericht kort na ons bezoek dat er een klassieke ontsnapping van enkele gedetineerden heeft plaatsgevonden. Al eerder was gebleken dat detentie van een internationale drugsverdachte de inrichting voor zodanige problemen plaatste dat het nodig was om verhoogde veiligheidsmaatregelen te treffen in de vorm van het opwerpen van blokkades bij de toegang tot de inrichting (blokkades van zogenaamde "Friese ruiters").

berichten. Naar verluidt zal in het najaar van 2011 een nieuwe basisopleiding veiligheid en beveiliging van start gaan, waar ongeveer 20 personen aan kunnen deelnemen. Deze opleiding zal 12 maanden duren. De werving en selectie van deze personen is reeds gestart. Voorts werd ons gemeld dat er 18 personeelsleden een Midden Kader Opleiding (MKO) zijn gestart, waarvan er (reeds) 13 zijn geslaagd en dat thans 36 personeelsleden zijn begonnen met de Voorgezette Opleiding I (VOI). Naar verluidt zal binnenkort ook worden aangevangen met integrale beroepsvaardigheidstrainingen (IBT) waaronder training in geweldstoepassing.

Er is thans een fulltime (klinisch) psycholoog werkzaam in de inrichting en dat twee nieuwe verpleegkundigen zijn aangesteld.

* In het rapport van juni 2009 (p. 17) werd melding gemaakt van verschillende initiatieven die ontwikkeld worden om verdere differentiatie en selectie in de KIA mogelijk te maken. Daarbij werden genoemd de categorie van de jeugdige gedetineerden, de stelselmatige daders, psychisch gestoorde gedetineerden en de 55 plussers. In juli 2011 is van zichtbare voortgang bij het ontwikkelen van deze differentiaties niet gebleken.

* Op 8 april 2011 is een samenwerkingsovereenkomst (intentieverklaring) met DJI Nederland gesloten, waarin voor een periode van 3 jaar is overeengekomen dat DJI haar kennis en kunde zal inzetten ten behoeve van advies en praktische ondersteuning bij de kwaliteitsverbetering van het gevangeniswezen in Aruba. Goed denkbaar is dat deze samenwerking met name zal toezien op de opleidingsondersteuning. Van ondersteuning in de executieve sfeer is thans nog geen sprake.

2.3.2. Mishandeling

* In het CPT-rapport wordt opmerking gemaakt van een aantal incidenten waarbij gedetineerden zouden zijn mishandeld (paragraaf 58-61). Het CPT beveelt aan dat concrete maatregelen moeten worden genomen om mishandeling door het inrichtingspersoneel van de KIA in de toekomst te voorkomen. De te nemen maatregelen dienen mede gericht te zijn op verbetering van management en toezicht (paragraaf 61).

* In het rapport van juni 2009 gemeld dat de geweldsinstructie voor het inrichtingspersoneel in de KIA, waar in het rapport van oktober 2008 aan werd gerefereerd, als concept ter goedkeuring bij Directie Wetgeving lag. Er is thans nog steeds geen duidelijkheid wanneer de instructie in werking zou kunnen treden.

* In samenhang met het voorgaande toont het CPT zich eveneens zeer bezorgd over het aantal geweldsincidenten tussen gedetineerden onderling. In een aantal gevallen zou het inrichtingspersoneel niet adequaat hebben opgetreden of was er in het geheel geen personeel in de buurt (paragraaf 62).

In het rapport van mei 2010 wordt hierover het volgende opgemerkt:

Ons is door de directeur een toename van onderlinge agressie in de KIA gemeld. Wekelijks vinden er gewelddadige incidenten plaats. Er wordt melding gemaakt van problemen met rivaliserende bendes in de inrichting. Zoveel mogelijk wordt getracht de bendeleden gescheiden van elkaar vast te houden. Als gevolg van de geweldsincidenten zijn alle handenarbeidactiviteiten van de afdelingen verplaatst naar de werkplaats. De inrichtingsdirecteur meent dat meer duidelijkheid moet komen over de gevolgen van een strafrapport voor de beslissing omtrent de (voorwaardelijke) invrijheidstelling van gedetineerden. Gemeld wordt dat drie keer per week sociale werkers (*teen challenge international*) met gedetineerden in gesprek gaan over geweld en sociale vaardigheden. Ook worden er cursussen verzorgd over dit thema.

Het onderlinge geweld tussen gedetineerden in de KIA blijft een punt van zorg. Hoewel in het gesprek met het managementteam wordt aangegeven dat het probleem van onderlinge agressie redelijk onder controle is, wordt in het ons ter hand gestelde Verbeterplan Veiligheid en Beveiliging “Van buiten naar binnen” gesproken van een toenemend onveiligheidsgevoel ten gevolge van recente

geweldsincidenten. Dit beeld wordt door de Commissie van Toezicht onderschreven. De onderlinge agressie zou voor een deel kunnen worden toegeschreven aan het gebrek aan opvangmogelijkheden voor gestoorde gedetineerden.

* Het CPT benadrukt in al zijn rapporten dat op de inrichtingsautoriteiten een zorgplicht rust om te waken over de belangen en de lichamelijke fysieke bescherming van gedetineerden. Een veilig detentieklimaat vereist volgens het CPT bovenal voldoende en goed opgeleid inrichtingspersoneel en meer contacten (bejegening) tussen het personeel en de gedetineerden zodat een positieve relatie kan worden opgebouwd.

In het rapport van mei 2010 werd melding gemaakt van verschillende klachten van gedetineerden over de bejegening door het inrichtingspersoneel. Het zou hierbij vooral gaan om klachten over machtsmisbruik en pesterijen op de vrouwenafdeling. Uit het gesprek dat wij hadden met leden van de Commissie van Toezicht blijkt dat deze klachten thans nog steeds voorkomen. Het moge duidelijk zijn dat dergelijke praktijken absoluut onacceptabel zijn. Van klachten over fysiek geweld is geen sprake.

2.3.3. Detentieomstandigheden

* Net als in het rapport naar aanleiding van het bezoek in 1994 doet het CPT aanbevelingen over het aantal gedetineerden per cel in de KIA. Het CPT benadrukt dat niet meer dan twee gedetineerden per cel mogen worden vastgehouden (paragraaf 66).

Met betrekking tot deze aanbeveling is in ons rapport van oktober 2008 (p.18) het volgende opgemerkt:

Tijdens ons bezoek aan de KIA was de praktijk van drie gedetineerden per cel onveranderd. In de brief van 30 mei wordt gesteld dat penitentiaire regelgeving het plaatsen van drie gedetineerden per cel toestaat. Wanneer het maximaal aantal gedetineerden per cel wordt teruggebracht naar twee gedetineerden heeft dat als gevolg dat er structurele heenmeldingen zullen plaatsvinden. Dat wordt als zeer onwenselijk beschouwd.

In het rapport van juni 2009 valt over het aantal gedetineerden op cel het volgende te lezen:

Er kan worden vastgesteld dat de situatie met betrekking tot het aantal gedetineerden per cel onveranderd is. Uit de brief van 14 mei van de D.G.W.A. blijkt dat er wel wordt gestreefd om alle gedetineerden minimaal vier uur per dag (maandag t/m vrijdag) ergens anders dan op de afdeling/gebouw te krijgen. Op deze manier zouden gedetineerden langer buiten hun cel verblijven. Ook volgens de CPT normering zullen de bezwaren tegen het verblijf van drie personen in een verblijfsruimte afnemen naar mate de gedetineerden meer in de gelegenheid worden gesteld buiten de cel te verblijven. Te verwachten valt dat het CPT geen bezwaar zal maken tegen het verblijf van drie personen op een cel indien de cel in hoofdzaak voor avond- en nachtverblijf wordt gebruikt.

De situatie met betrekking tot het aantal gedetineerden op cel is ongewijzigd. In dit verband wordt voorts verwezen naar de onder 2.3.1 genoemde uitspraak van het Gemeenschappelijke Hof ter zake.

* Het CPT beveelt aan dat er maatregelen genomen moeten worden om enige vorm van privacy voor vrouwelijke en jeugdige gedetineerden in de cellen mogelijk te maken (paragraaf 66).

In het rapport van mei 2010 is over de privacyschotten het volgende opgemerkt:

In het rapport van oktober 2008 (p.19) is opgemerkt dat de cellen voor de meldkamers van de vrouwenafdeling inmiddels voorzien zijn van metalen schotten die meer privacy bieden aan de gedetineerden. In het rapport van juni 2009 (p.19) kon tevens worden geconstateerd dat dergelijke schotten ook op de jeugdafdeling zijn geplaatst. Tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat de genoemde privacyschotten op de jeugdafdelingen inmiddels waren gesloopt.

Vastgesteld kon worden dat de privacyschotten op de jeugdafdeling inmiddels zijn hersteld.

* De situatie op de prikkelarme afdeling voor gedetineerden met een extra zorgbehoefte (i.b.a.) is nog steeds zorgelijk en kwetsbaar. Positief is wel dat inmiddels een fulltime psycholoog is aangesteld. Desondanks bestaat de indruk dat de psychische zorg zeer elementair is en dat in ieder geval van enige behandeling anders dan medicamenteus geen sprake is. De aangekondigde aanstelling van een inrichtingspsychiater heeft nog niet plaatsgevonden. Wel is een psychiater op consultbasis werkzaam in de inrichting. Hetgeen over de i.b.a. is opgemerkt in het rapport van mei 2010 is op hoofdlijnen nog steeds van toepassing:

In het rapport van juni 2009 (p.19) wordt melding gemaakt van de ingebruikname van een prikkelarme afdeling voor gedetineerden met een extra zorgbehoefte als verslaafde en psychisch gestoorde gedetineerden (individuele begeleidingsafdeling; i.b.a.). Op deze afdeling wordt op betrekkelijk elementair niveau zorg geboden door wekelijks bezoek c.q. spreekuur van de psychiater. Medicatieverstrekking vindt op structurele wijze plaats. Hoewel nog niet gesproken kan worden van een daadwerkelijke FOBA – zoals door het CPT werd voorgesteld – kan dit een stap in de goede richting genoemd worden.

De situatie op de i.b.a. is in grote trekken onveranderd. Met name het werven van gespecialiseerd personeel blijft een probleem. Bij crisissituaties wordt de betrokkene via de spoedeisende hulp van het ziekenhuis doorverwezen naar de psychiater. In dit verband is de op handen zijnde aanstelling van een inrichtingspsychiater een goede ontwikkeling te noemen.

* Een punt van zorg betreft de strafcellen op de afdeling voor jeugdigen. Ten tijde van ons bezoek bevonden zich twee gedetineerden in de strafcellen vanwege het aanwezig hebben van softdrugs. Het aanwezige inrichtingspersoneel verklaarde dat de gedetineerden, behoudens luchtmomenten, daar permanent in het donker verblijven. Er is geen inval van natuurlijk licht in de cellen zodat geen dag- en nachtritme kan worden waargenomen. Naar verluidt wordt de kunstverlichting in de strafcellen niet aangedaan (ook niet overdag) omdat het daardoor te warm zou worden. Het behoeft geen betoog dat dit een volstrekt onacceptabele situatie is, niet in de laatste plaats omdat de sanctie tot plaatsing in de strafcel niet zelden wordt toegepast en de duur van het verblijf in de strafcel kan oplopen tot 28 dagen.

2.3.4. Regime

* Traditiegetrouw besteedt het CPT de nodige aandacht aan het realiseren van een zinvol dagprogramma binnen de penitentiaire inrichting. Naar het oordeel van het CPT dient iedere gedetineerde dagelijks 8 uur of meer buiten zijn cel te verblijven. De tijd buiten de cel dient zoveel mogelijk te worden besteed aan betekenisvolle activiteiten. Dit geldt zowel voor veroordeelden gedetineerden als voor gedetineerden die in afwachting van hun strafproces in detentie verblijven. Hierbij valt te denken aan sport, arbeid, educatie en recreatie. Een gevarieerd activiteitenprogramma binnen de inrichting kan op fundamentele wijze bijdragen aan het resocialisatieproces van een gedetineerde en kan voorts de negatieve aspecten van het verblijf in de inrichting compenseren (paragraaf 68).

Tijdens het bezoek kon worden vastgesteld dat er betreffende het aanbieden van een zinvol dagprogramma in de KIA geen structurele wijzigingen hebben voorgedaan sinds ons bezoek in februari 2010. Op sommige punten kan zelfs van verslechtering worden gesproken. De in het vorige rapport genoemde computercursussen wordt niet meer gegeven. De bibliotheek is bij gesprek aan personeel gesloten. Wel werd gemeld dat er op beperkte schaal onderwijs wordt aangeboden aan jeugdigen, waarbij certificaten kunnen worden verdiend. Het onderwijs wordt verzorgd door gekwalificeerde docenten van buiten de inrichting.

In ons rapport van oktober 2008 wordt over het dagprogramma het volgende opgemerkt:

Tijdens het bezoek aan de KIA is gebleken dat een eerste aanzet tot het aanbieden van een zinvol dagprogramma zichtbaar is, zij het in beperkte mate. Arbeid wordt dagelijks aangeboden aan slechts 24

gedetineerden. De werkzaamheden bestaan uit: stofferen, timmerwerk en lassen. Daarnaast is er voor iedere gedetineerde dagelijks gelegenheid om minimaal een uur te sporten en worden er bijbellessen verzorgd.

De situatie rondom het aanbieden van zinvolle activiteiten voor jeugdige gedetineerden in de KIA is sinds het bezoek van het CPT onveranderd gebleken. Onderwijsprogramma's zouden al wel in ontwikkeling zijn, doch niet eerder gereed dan 1 januari 2009.

Het rapport van juni 2009 (p.20) luidde vervolgens:

Er zijn thans plannen in ontwikkeling om het aanbod van activiteiten uit te breiden. In de brief van DGWA van 14 mei 2009 valt hierover te lezen dat de dagprogramma's voor alle afdelingen zullen worden aangepast. Over het ontwikkelen van opleidingstrajecten valt het volgende te lezen:

De eerste fase van behoeftes van gedetineerden om cursussen en trainingen te volgen tijdens detentie is afgerond. Uit dit onderzoek is gebleken dat er wel degelijk interesse bestaat. Inmiddels heeft de Fondo Desaroyo Aruba (FDA) fase II (opstellen van een opleidingsplan) aan de firma Price Waterhouse Coopers gegund.

* In het rapport van mei 2010 viel te lezen dat op beperkte schaal door (in totaal 8) gedetineerden werkzaamheden buiten de inrichting worden verricht. De deelnemende gedetineerden bevinden zich in de laatste fase (laatste 6 maanden) van hun detentie. Uit het gesprek met het managementteam volgt dat het voornemen bestaat dit uit te breiden. Er zouden concrete projecten in voorbereiding zijn. Naar verluidt zal begin september hiermee een aanvang worden genomen.

* Met betrekking tot het realiseren van een regime dat specifiek is toegesneden op langgestraften en levenslanggestraften, zoals door het CPT wordt aanbevolen, zijn ook in 2011 geen nadere ontwikkelingen te melden.

2.3.5. Medische zorg

* Het CPT stelt vast dat het niveau van medische verzorging in de KIA beneden de maat is en doet de nodige voorstellen met betrekking tot het medische personeel dat werkzaam is in de KIA (paragraaf 70, 72-74).

Ten aanzien van de medische zorg in de KIA kan worden gemeld dat twee nieuwe verpleegkundigen zijn aangesteld. Een goede ontwikkeling is voorts de gesloten samenwerkingsovereenkomst met de lokale zorginstantie in Aruba (*Institutio Medico San Nicolas*), waarin praktische afspraken zijn gemaakt betreffende de behandeling en transport van gedetineerden door het IMSAN.

Het optreden van de inrichtingsarts – die als justitiearts tevens verantwoordelijk is voor de medische zorg van arrestanten in de politiecellen – verdient, net als in de voorgaande rapporten, bijzondere aandacht. In het rapport van juni 2009 werd hierover het vorige vastgesteld:

Sinds het bezoek in augustus 2008 is er met betrekking tot het medisch personeel niets veranderd. Met name de inzet van de inrichtingsarts verloopt moeizaam. Dit heeft te maken met de beschikbaarheid, de deskundigheid en de stuurbaarheid van de betrokken inrichtingsarts. Van verschillende kanten wordt geklaagd over het optreden van de arts. Deze zou zich onvoldoende inleven in de penitentiaire omgeving waarin zijn patiënten zich begeven. Voorts zouden er verschillende klachten zijn over seksuele intimidatie van vrouwelijke gedetineerden. Het behoeft geen betoog dat deze situatie volstrekt onacceptabel is. Gerealiseerd dient te worden dat er vanuit het internationale recht op de vrijheidsbenemende autoriteiten een algemene verplichting rust om de veiligheid en lichamelijke integriteit van alle gedetineerden te waarborgen. Dit omvat tevens dat telkens wanneer men geconfronteerd wordt met geloofwaardige aantijgingen dat dergelijke misstanden hebben plaatsgevonden er onverwijld, officieel en effectief onderzoek dient te worden ingesteld en dat er op passende wijze gereageerd wordt.

In het rapport van mei 2010 werd de situatie met de inrichtingsarts onverminderd zorgwekkend genoemd:

Ten tijde van het bezoek was de arts niet werkzaam vanwege rugklachten. Zowel de directeur als de Commissie van Toezicht verklaren dat er verschillende klachten tegen de inrichtingsarts zijn ingediend. Zo zou de arts eigengemaakte zalf en medicijnen van over de houdbaarheidsdatum voorschrijven. Voorts zou de arts gedetineerden onder druk hebben gezet om ingediende klachten in te trekken. Recente klachten over seksuele intimidatie zijn niet bekend. Naar verluidt is met het ministerie van Volksgezondheid overeengekomen om de medische toestand en het optreden van de inrichtingsarts periodiek te controleren. Mede gelet op hetgeen hierover in het vorige rapport is opgemerkt heeft het absolute prioriteit om aan de bestaande praktijk een einde te maken.

Tijdens dit bezoek aan Aruba werd ons gemeld dat voornoemde inrichtingsarts was ontslagen¹⁰ en dat er inmiddels een nieuwe inrichtingsarts was aangesteld. Deze arts houdt tweemaal per week (gedurende twee uur) spreekuur in de inrichting en is overigens op afroep beschikbaar. Hoewel dit zeker een positieve ontwikkeling kan worden genoemd, verdient het evenwel aanbeveling het aantal beschikbare uren verder uit te breiden.

* Het CPT doet de aanbeveling dat iedere gedetineerde binnen 24 uur na binnenkomst in de inrichting een dokter dient te bezoeken en indien nodig lichamelijk onderzocht te worden (paragraaf 76). Het belang van medische screening bij binnenkomst in de inrichting is onder meer gelegen in het feit dat het kan bijdragen aan het voorkomen van de verspreiding van besmettelijke ziekten. Daarnaast kunnen op deze wijze bepaalde psychosociale kenmerken bij gedetineerden, die indicatief zijn voor een verhoogd risico op zelfdoding tijdens de vrijheidsbeneming, vastgesteld worden. Ten slotte is medisch onderzoek bij binnenkomst essentieel voor het constateren van mogelijke verwondingen.

Zoals reeds in de vorige rapporten is vermeld, gebeuren medische onderzoeken bij binnenkomst op indicaties en waarneming van de verplegers. De aanbevolen screening wordt financieel niet mogelijk geacht.

2.3.6. Overige zaken

* Met betrekking tot de aanbevelingen van het CPT betreffende de drugsproblematiek binnen de KIA (paragraaf 85-87) wordt in het rapport van juni 2009 (p.22) gemeld dat het voornemen bestaat om een aparte voorziening te ontwikkelen voor stelselmatige en drugsverslaafde daders begeleiding te bieden.

Hetgeen ons verteld is over de ontwikkelingen betreffende deze afzonderlijke voorziening is niet in alle opzichten consistent. Ook krantenberichten die naderhand nog zijn verschenen scheppen geen nadere helderheid. De gebouwelijke voorzieningen voor twintig personen zouden inmiddels zodanig zijn dat de betreffende afdeling op korte termijn in gebruik kan worden genomen. Intussen is echter de ontwikkeling van een regime en daarbij behorend protocol nog in ontwikkeling en kan dat in mei 2012 worden afgerond. Naar wij begrijpen ligt het in de bedoeling na een eerste intramurale fase de mogelijkheid te openen in een vervolg te voorzien in een meer open setting buiten de KIA. Daarbij valt de naam Centro Colorado.

¹⁰ Inmiddels werd ons echter gemeld dat de betrokken inrichtingsarts via een gerechtelijke procedure zijn ontslag met succes heeft aangevochten.

2.3.7. Conclusie: bevindingen over de KIA

In steekwoorden nu eerst de algemene bevindingen over wat wel is gerealiseerd sinds februari 2010:

- er is een gedetineerdencommissie ingesteld;
- er is een psycholoog aangesteld;
- er zijn twee nieuwe verpleegkundigen aangesteld;
- er is een nieuwe inrichtingsarts aangesteld;
- er is een begin gemaakt met de opleiding van personeel.

De belangrijkste bevindingen over wat niet is gerealiseerd sinds februari 2010:

- de geweldsinstructie is nog steeds niet in werking;
- er zijn nog steeds klachten over bejegening door personeel;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening is beneden de maat;
- het aanbieden van een zinvolle dagbesteding is niet op orde;
- de situatie in de strafcellen voor jeugdigen is onaanvaardbaar;
- de personele situatie is onverminderd zorgelijk;
- de agressie in de inrichting is niet afgenomen;
- het dagprogramma is beperkt en er is geen verdere ontwikkeling;
- plannen inzake interne differentiatie krijgen geen zichtbaar vervolg;
- de balans tussen verblijf in een meerpersoonscel en het verblijf buiten de cel heeft zich niet verder ontwikkeld ten gunste van dat laatste.

2.4 Centro Dakota

Net als tijdens de vorige bezoeken in 2009 en 2010 is een kort bezoek afgelegd aan Centro Dakota. Dit centrum is gehuisvest in de gebouwen die voor de ingebruikname van de KIA als gevangenis en huis van bewaring in gebruik waren. In het centrum verblijven personen die op last van de rechter onder toezicht gesteld zijn. De verblijfstitel is niet een strafrechtelijke, doch een civielrechtelijke. Er zijn vele drugsverslaafden en voorts een enkeling die een ernstig delict heeft begaan. Veelal is bij de in het centrum verblijvenden sprake van meervoudige problematiek waaronder vrijwel steeds ook ernstige psychische problematiek. Het centrum heeft ongeveer veertien plaatsen en staat voor een deel leeg. Centro Dakota maakt geen onderdeel uit van het CPT-rapport.

2.4.1 Bevindingen bezoek

In ons rapport van juni 2009 werd nog een betrekkelijk zorgelijk beeld gegeven van de algehele toestand in het Centro Dakota en de situatie aldaar 'absoluut onaanvaardbaar' genoemd. De kritiek betrof onder meer de ver beneden de maat zijnde huisvesting, de personele bezetting en het ontbreken van een elementair op behandeling gericht dagprogramma. In het rapport van mei 2010 kon worden vastgesteld dat de situatie redelijk op orde was:

Een deel van de inrichting wordt ingrijpend gerenoveerd. Die renovatie lijkt in volle gang. De ten tijde van het bezoek in gebruik zijnde cellen waren provisorisch opgekappt en op termijn zal de huisvesting plaatsvinden in het gerenoveerde deel. Met de komst van een nieuw hoofd (directeur) heeft de instelling zichtbaar nieuw elan gekregen. De personele situatie is duidelijk verbeterd. Het behandelteam bestaat thans uit 6 groepswerkers (MBO-niveau), een verpleegkundige en een psychiater. Er zijn duidelijke werkafspraken en taakomschrijvingen voor het personeel.

Er is een behandelingsplan opgesteld bestaande uit vijf modules met concrete doelstellingen. Voorts is voorzien in een nazorgtraject. Ten tijde van ons bezoek verbleven er 5 ondertoezichtgestelden in de instelling. Daarnaast volgden 5 mensen het nazorgtraject met dagprogramma in de instelling.

Er wordt een elementair dagprogramma aangeboden en er vindt feitelijke behandeling (groepsessies en op individuele basis) van de ondertoezichtgestelden plaats. De psychiater is drie maal per week acht uur beschikbaar.

De buitenbeveiliging van het terrein wordt verzorgd door leden van het *Cuerpo Especial Arubano* (CEA). Bij incidenten op de afdelingen wordt tevens bijstand verleend door de CEA.

In het rapport van Bernadina van 3 februari 2010 wordt de aanbeveling gedaan dat het personeel werkzaam in Centro Dakota opleiding en training dient te krijgen, met name op het gebied van de bejegening.

(...)

De positieve ontwikkeling zorgt voor een aanzuigende werking, getuige de geuite voornemens van het openbaar ministerie om meer mensen onder curatele gesteld te krijgen. Terughoudend lijkt hier evenwel op zijn plaats. Betwijfeld kan worden of een te snelle groei van het aantal ondertoezichtstellingen met de huidige capaciteit gelet op de beschikbare faciliteiten en het beschikbare personeel een verantwoord voornemen is.

Sinds het vorige bezoek is wederom veel veranderd in Centro Dakota. Als belangrijke verandering kan worden genoemd dat de organisatie thans in handen is gekomen van de *Fundacion Maneho Adiccion Aruba* (FMAA), een stichting vallende onder het minister van Volksgezondheid. Het behandelteam bestaat thans uit: één psychiater, drie psychologen en één psychiatrisch verpleegkundige. Ook zou een arts zijn geworven die op korte termijn voor de FMAA gaat werken. Naar verluidt is een samenwerking aangegaan met een hoge school in Nederland en zal in oktober worden gestart met de werving van HBO-ers.

Er zijn veel plannen en ideeën voor de behandeling en begeleiding van cliënten in Centro Dakota. Vastgesteld kon worden dat deze plannen evenwel nog niet tot realisatie zijn gekomen. Zo wordt nog geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende fasen: oriëntatie-, opbouw- en uitstroomfase. De invulling van een op elementaire behandeling gericht dagprogramma moet duidelijk nog nader gestalte krijgen. Van een therapeutisch klimaat kan in Centro Dakota niet of nauwelijks worden gesproken. Individuele behandelplannen ten behoeve van de in de inrichting verblijvenden werden niet aangetroffen.

Over de huisvesting kunnen we kort zijn. Een deel van de gebouwen maakt een verwaarloosde indruk. Ondanks de recentelijke renovatie van een deel van de inrichting is met name het voorste gedeelte van Centro Dakota volstrekt beneden de maat en onvoldoende ingericht voor het vasthouden en behandelen van ondertoezichtgestelden.

Uit ons ter hand gestelde informatie volgt dat Centro Dakota in juni 2011 de maximale bezetting van 30 ondertoezichtgestelden heeft bereikt. Het gaat daarbij voor een belangrijk deel om verslaafden met een dubbele diagnose, de zgn. ‘double-trouble-groep’. Afgezet tegen de 5 ondertoezichtgestelden die tijdens ons vorige bezoek in Centro Dakota verbleven, betekent dit een enorme toename. De vraag naar meer plaatsen zou bovendien nog steeds groot zijn. In aanmerking genomen dat niet of nauwelijks behandeling van de huidige ondertoezichtgestelden plaatsvindt en gelet op de gebrekkige faciliteiten kan de situatie in Centro Dakota zeer zorgelijk genoemd worden.

2.4.2. Conclusie: bevindingen over Centro Dakota

De conclusie over Centro Dakota is dat er sinds ons vorige bezoek in zijn algemeenheid weliswaar sprake is van veel plannen, maar dat feitelijke situatie eerder is verslechterd dan verbeterd. Het risico van een te grote toestroom van patiënten in korte tijd naar de inrichting dat wij in onze eerdere rapportage signaleerden is te groot gebleken. De inrichting bleek niet in staat om een adequate opvang voor deze categorie zeer problematische patiënten te creëren. De organisatie is sterk gewijzigd en in handen gekomen van de FMAA. Ondanks de aanwezige behandelplannen blijkt een op behandeling gericht dagprogramma nog onvoldoende van de grond te komen. Kale opsluiting van ondertoezichtgestelden is dan het gevolg. Ook de gebouwelijke toestand blijft naar ons inzicht ver beneden de maat. Daartegenover staat dat er bij de nieuwe leiding sprake lijkt van groot enthousiasme en een intrinsieke motivatie om een ontwikkeling ten goede te realiseren. Onze somber gestemde bevindingen beogen daaraan niet af te doen.

2.5. **Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij**

De volgende conclusies zijn moeilijk los van de CPT-rapportage en ons vorige rapport te lezen. De voornaamste conclusies beperken zich tot vaststelling of een aanbeveling van het CPT ten opzichte van ons vorige rapport wel of niet is gerealiseerd.

Conclusie: bevindingen over politiecellen

De belangrijkste bevindingen over wat sinds februari 2010 wel is gerealiseerd:

- regelmatige inspecties van de cellencomplexen met verslaglegging daarvan;
- de hygiënische toestand in de politiecellen is op orde;
- het luchten van arrestanten is in toenemende mate verbeterd;
- bescheiden spel- en ontspanningsmogelijkheden voor arrestanten;
- er zijn nieuwe matrassen beschikbaar;

De belangrijkste bevindingen over wat sinds februari 2010 niet is gerealiseerd:

- het registratiesysteem ACTPOL wordt niet structureel op alle politiebureaus gebruikt;
- de Klachtencommissie Politie is thans nog steeds niet actief;
- de toegang tot een raadsman verloopt niet voortvarend;
- kapotte intercomsystemen en douches dienen hersteld te worden;
- de toegang tot een arts verloopt nog steeds niet goed.

Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

De belangrijkste verandering op het terrein van de vreemdelingen in Aruba is dat de verantwoordelijkheid voor de vreemdelingenproblematiek is ondergebracht bij (een speciaal hiervoor toe te rusten) afdeling van de politie. In tegenstelling tot eerder beleid worden ook weer vreemdelingen aangehouden. De vreemdelingenbewaring vindt op dit moment (nog) plaats in de politiecel. Het behoeft geen betoog dat het vasthouden van illegale vreemdelingen in politiecellen niet langer dient plaats te vinden dan strikt noodzakelijk. Dit uitgangspunt lijkt – voor zover wij hebben kunnen beoordelen – zoveel mogelijk te worden gehanteerd. Positief in dit verband is dat in voorkomende gevallen gebruik wordt gemaakt van een meldingsplicht. Wanneer evenwel wordt vastgehouden aan het huidige beleid om vreemdelingen voor langere duur in bewaring te nemen, is van groot belang dat wordt voorzien in een adequate verblijfsinrichting voor de tenuitvoerlegging van de vreemdelingenbewaring dat in materieel opzicht maar met name ook qua regime voldoet aan de internationale normen op dit terrein. In geen geval dient de vreemdelingenbewaring een strafrechtelijk karakter te hebben.

Conclusie: bevindingen over de KIA

In steekwoorden nu eerst de algemene bevindingen over wat wel is gerealiseerd sinds februari 2010:

- er is een gedetineerdencommissie ingesteld;
- er is een psycholoog aangesteld;
- er zijn twee nieuwe verpleegkundigen aangesteld;
- er is een nieuwe inrichtingsarts aangesteld;
- er is een begin gemaakt met de opleiding van personeel.

De belangrijkste bevindingen over wat niet is gerealiseerd sinds februari 2010:

- de geweldsinstructie is nog steeds niet in werking;
- er zijn nog steeds klachten over bejegening door personeel;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening is beneden de maat;
- het aanbieden van een zinvolle dagbesteding is niet op orde;
- de situatie in de strafcellen voor jeugdigen is onaanvaardbaar;
- de personele situatie is onverminderd zorgelijk;
- de agressie in de inrichting is niet afgenomen;
- het dagprogramma is beperkt en er is geen verdere ontwikkeling;
- plannen inzake interne differentiatie krijgen geen zichtbaar vervolg;
- de balans tussen verblijf in een meerpersoonscel en het verblijf buiten de cel heeft zich niet verder ontwikkeld ten gunste van dat laatste.

Conclusie: bevindingen over Centro Dakota

De conclusie over Centro Dakota is dat er sinds ons vorige bezoek in zijn algemeenheid weliswaar sprake is van veel plannen, maar dat feitelijke situatie eerder is verslechterd dan verbeterd. Het risico van een te grote toestroom van patiënten in korte tijd naar de inrichting dat wij in onze eerdere rapportage signaleerden is te groot gebleken. De inrichting bleek niet in staat om een adequate opvang voor deze categorie zeer problematische patiënten te creëren. De organisatie is sterk gewijzigd en in handen gekomen van de FMAA. Ondanks de aanwezige behandelplannen blijkt een op behandeling gericht dagprogramma nog onvoldoende van de grond te komen. Kale opsluiting van ondertoezichtgestelden is dan het gevolg. Ook de gebouwelijke toestand blijft naar ons inzicht ver beneden de maat. Daartegenover staat dat er bij de nieuwe leiding sprake lijkt van groot enthousiasme en een intrinsieke motivatie om een ontwikkeling ten goede te realiseren. Onze somber gestemde bevindingen beogen daaraan niet af te doen.

APPENDIX I

Lijst van geïnterviewde personen

F.J. Refunjol (Gouverneur van Aruba)

M. Boelen (Plv. Directeur Kabinet van de Gouverneur)

mr.drs. A.L. Dowers (Minister van Justitie en Onderwijs)

T.F.B. Lee (Coördinator implementatie aanbevelingen CPT)

mr. R. Pietersz (Procureur-Generaal)

mw. Z. Dabian-Erasmus (CPT-Liaison)

mw. J.H.J. Richardson-Baars (Coördinator CPT Korps Politie Aruba)

mw. F. Wing-Tromp (Operationeel Commandant district Noord)

mw. T. Hassel (Commissaris Algemene Politie Diensten)

D. van Leenen (Management Team KIA)

S. Agunbero (Management Team KIA)

mw. S. Leonard (Hoofd Reclassering)

L. Jeroe (Centro Dakota)

J. Campbell (Centro Dakota)

mw. R. Ottespeer (FMAA/ Centro Dakota)

F. Celaire (FMAA/ Centro Dakota)

M. Godet (FMAA/ Centro Dakota)

mr. R.T.J. Oomen (Deken Orde der Advokaten)

mw. mr. E. Lotter-Homan (vice Deken Orde der Advocaten/ vz. Commissie strafrecht)

mr. D. Illis (advocaat/ lid Commissie strafrecht)

mr. P. Mohamed (advocaat/lid Commissie strafrecht)

mr. drs. A. Ringeling (Commissie van toezicht KIA)

mr. M. Kock (Commissie van toezicht KIA)

R. Kelly (directeur IASA)

E. Blijden (chef Warda nos Costa)

APPENDIX II

Lijst van bezochte plaatsen van detentie

Politiecellencomplexen

Noord
Santa Cruz
Oranjestad
San Nicolas

Vreemdelingendetentie

Instituto Alarma y Seguridad Aruba (IASA)

Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

Centro Dakota